

Наталія Василівна Маліновська,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Поніманської Т.І.,

Рівненський державний гуманітарний університет,

бул. Степана Бандери, 12, м. Рівне, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВОДИДАКТИЧНОЇ СПАДЩИНИ С. РУСОВОЇ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

У статті розкрито специфіку професійної діяльності вихователя дошкільного закладу, визначено сутність і структуру поняття «готовність до творчого використання лінгводидактичної спадщини Софії Русової у практиці сучасного дошкільного закладу». Обґрунтовано педагогічні умови актуалізації і реалізації лінгводидактичного доробку Софії Русової у підготовці фахівців дошкільного профілю.

Ключеві слова: лінгводидактична спадщина, концепція мовної освіти і мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.

Формування готовності майбутнього педагога до професійної діяльності в сучасних умовах набуває особливої значущості і є одним із важливих завдань удосконалення української системи освіти, підвищення рівня її якості.

Особливості професійної підготовки фахівців дошкільної освіти вивчалися у дослідженнях А. Богуш, Г. Беленької, Н. Грами, І. Дичківської, Н. Смельянової, Л. Загородньої, Н. Ковальової, Т. Котик, Н. Лисенко, І. Луценко, О. Поліщук, Т. Поніманської, Т. Танько, О. Федій та інших. Науковцями визначено теоретико-методологічні засади підготовки фахівців у сучасних умовах; доведено, що сутністю професійно-педагогічної підготовки є система змістовно-педагогічних та організаційно-методичних заходів, спрямованих на забезпечення готовності майбутнього педагога до педагогічної діяльності [1].

На думку І. Луценко, професійно-педагогічна діяльність вихователя дошкільного навчального закладу є дитиноцентристською діяльністю, перебіг якої відбувається у спеціально організованих процесах суб'єкт-суб'єктної взаємодії і забезпечується зорієнтованими на дошкільне дитинство педагогічними технологіями, дидактичними засобами, педагогічними, літературними джерелами, навчально-розвивальним обладнанням [4, с.124].

Ефективність фахової підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів значною мірою зумовлюється вивченням лінгводидактичної спадщини Софії Русової, що є важливою складовою підготовки майбутніх фахівців до професійно-мовленнєвої діяльності в системі національної дошкільної освіти.

Педагогічна концепція навчання дітей рідної мови в українському дитячому садку Софії Русової є класичним золотим фондом дошкільної галузі вітчизняної лінгводидактики.

Полум'яна патріотка України, організатор першого в Україні національного дитячого садка, автор концепцій національної системи освіти,

національної школи та національного дошкільного виховання Софія Федорівна Русова розробила фундаментальні теоретико-методологічні проблеми мовної освіти дітей дошкільного віку; співвідношення біологічного й соціального в мовленнєвому розвитку дитини; мету, зміст, завдання, засоби, форми, методи і прийоми навчання дітей рідної мови в українському дитячому садку; визначила місце українського фольклору, народних традицій, свят, кращих художніх творів українських письменників у мовленнєвому розвитку дітей. Її ідеї співзвучні з провідними принципами реформування освіти в Україні та провідними положеннями державної політики мовної освіти громадян України [2].

Вивчення науково-педагогічної спадщини Софії Русової було започатковано в Україні тільки в 90-х роках ХХ століття (Г. Дацюк, Н. Калениченко, Н. Копиленко, О. Проскура). Впродовж 1991-1997 років на сторінках українських часописів періодично публікувалися статті, що висвітлювали педагогічні погляди вченої (А. Богуш, С. Балтівець, В. Вербицький, В. Герман, О. Губко, Г. Дацюк, Н. Дичек, І. Зайченко, М. Зваричевська, О. Замлинов, Н. Калиниченко, В. Качкан, В. Карпишина, Г. Королькова, Л. Костадінова, О. Лахтадир, М. Мельничук, Н. Навальна, З. Нагачевська, С. Новоселова, І. Пінчук, О. Проскура, О. Сухомлинська, Т. Садова, Є. Сявакко, Н. Гацька, Д. Чередниченко та ін.). На педагогічні ідеї Софії Русової посилаються у своїх наукових дослідженнях О. Аматыєва, О. Барабаш, І. Пінчук, Л. Плетеницька, Л. Редькіна, Н. Рогальська, Т. Садова та ін.

Натомість у науковій літературі недостатньо висвітлене питання використання лінгводидактичної спадщини Софії Федорівни Русової у підготовці спеціалістів дошкільного профілю.

Аналіз навчальних програм з дошкільної педагогіки, дитячої психології, фахових методик засвідчив, що питання ознайомлення студентів із лінгводидактичною спадщиною Софії Русової

розглядається у межах цих навчальних дисциплін. Однак знання, які отримують студенти під час вивчення зазначених навчальних дисциплін, не можна назвати системними і такими, що цілеспрямовано готують їх до реалізації лінгводидактичної спадщини Софії Русової у сучасній дошкільній практиці.

Відповідно готовність майбутнього вихователя до творчого використання лінгводидактичної спадщини Софії Русової у практиці сучасного дошкільного навчального закладу розглядаємо як новоутворення у структурі особистості та її інтегративна характеристика, що знаходить вияв у здатності педагога актуалізувати й реалізувати науковий доробок Софії Русової з мовної освіти й мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку в сучасній практиці дошкільної освіти.

Структурними компонентами означеної готовності є: мотиваційний (професійна спрямованість на педагогічну діяльність, характер вияву інтересу до творчого використання лінгводидактичної спадщини Софії Русової у сучасній дошкільній практиці); змістовий (повнота, глибина знань, необхідних для творчого застосування лінгводидактичної спадщини Софії Русової у сучасному дошкільному закладі); діяльнісний (сформованість умінь і навичок, необхідних для актуалізації та реалізації лінгводидактичного спадку Софії Русової у сучасній практиці дошкільної освіти).

Розроблений нами спецкурс «Використання лінгводидактичної спадщини Софії Русової у фаховій підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів» мав на меті поглибити та узагальнити знання студентів про лінгводидактичну спадщину Софії Русової та шляхи її використання у сучасному дошкільному навчальному закладі; сприяти розвитку інтересу студентів до методичного спадку минулого.

Програма спецкурсу розроблена з урахуванням таких принципів: професійної спрямованості навчання, науковості, систематичності, послідовності та доступності відповідно до вимог сучасної вищої педагогічної освіти.

Спецкурсом передбачено два змістових модулі: «Софія Русова – фундатор національної системи дошкільного виховання»(1); "Концепція мовної освіти та мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку Софії Русової» (II).

Перший змістовий модуль охоплює такі теми:

- Тема 1. Життєвий та творчий шлях Софії Русової.
- Тема 2. Софія Русова – фундатор національного дошкільного закладу
- Тема 3. Гуманізм педагогічної системи Софії Русової.

Другий змістовий модуль передбачав вивчення таких тем:

- Тема 1. Методологічні засади мовленнєвого розвитку дітей у працях Софії Русової.

Тема 2. Лінгводидактичний аспект педагогічної спадщини С.Русової.

Тема 3. Використання лінгводидактичної спадщини Софії Русової у сучасному дошкільному навчальному закладі.

Перший змістовий модуль мав на меті поглибити знання майбутніх вихователів про Софію Русову, як видатного педагога України, автора оригінальної концепції національного виховання. Увагу студентів звертали на те, що Софія Русова як педагог і освітній діяч, докладала всіх зусиль і знань, щоб в Україні стверджувалися висока національна свідомість, пошана до духовних цінностей свого народу. Національне відродження України вона органічно пов'язувала з розвитком рідної мови, національної системи виховання у всіх її ланках: сім'я – дитячий садок – школа – вищі навчальні заклади, створення такого середовища, яке б сприяло розвитку в дітей і молоді національних почуттів.

При опрацюванні другого модуля «Концепція мовної освіти та мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку Софії Русової» увагу студентів звертали на те, що Софія Русова є фундатором вітчизняної (української) методики розвитку мовлення та ознайомлення дітей із довкіллям. Учена вперше в Україні розробила методичні засади навчання дітей рідної мови в українському дитячому садку, які обіймають всі аспекти мовленнєвого розвитку дітей [3].

Кожна тема модуля розкривала одне із концептуальних положень мовленнєвого розвитку та мовної освіти дітей: методологічні засади мовленнєвого розвитку дітей на основі ґрунтовного аналізу біологічних і соціальних чинників, що впливають на дитину (вчена дійшла висновку щодо біосоціальної природи як самої дитини, так і її мови); місце і значущість рідної української мови в навчально-виховному процесі (українського) дитячого садка та національної школи; засоби, форми, зміст, методи і прийоми навчання дітей рідної мови в українському дитячому садку; зміст і методи роботи з художніми творами та ознайомлення з довкіллям; місце української мови у виховному процесі дошкільного закладу; співвідношення діалектної (хатньої) та літературної мов.

У процесі викладання змісту спецкурсу було використано сучасні інформаційні технології і методи (робота в мікрогрупах, дискусії, співдоповіді, «мозковий штурм» тощо). Викладання теоретичного матеріалу поєднувалося з практичним для забезпечення активної діяльності студентів на заняттях та під час індивідуальної роботи. Наприкінці кожного заняття (лекційного чи практичного) студентам пропонувалася література для опрацювання.

Особливий інтерес викликало вивчення студентами теми «Використання лінгводидактичної

спадщини Софії Русової у сучасному дошкільному навчальному закладі». Студентам було наголошено на тому, що педагогічні ідеї Софії Русової знаходять своє втілення та розвиток у сучасній практиці дошкільної освіти [4].

Педагогічна спадщина Софії Русової введена до програми вищих навчальних закладів що, готують педагогічні кадри. У провідних наукових школах інтенсивно досліджується педагогічна спадщина Софії Русової: Київ (Сухомлинська О., Проскура О., Коваленко О., Антоненко М. та ін.); Чернігів (Зайченко І.); Івано-Франківськ (Нагачевська З., Джус О.); Одеса (Богуш А.); Ніжин (Коваленко Є., Пінчук І., Таран О.).

В Україні працюють дошкільні навчальні заклади, статути яких укладено на основі концепції українського дитячого садка, викладеної в роботі С. Русової «Дошкільне виховання» [5]. В Україні працює сім навчальних закладів – Центрів Софії Русової, які втілюють у життя її педагогічні ідеї. Так, у Києві з 1993 року на базі дошкільного закладу № 409, де колись сестри Лінфорс відкрили перший дитячий садок, працює освітньо-виховний центр Софії Русової, в якому навчально-виховний процес побудовано за концепцією Софії Русової.

Дошкільний заклад № 584 «Берегиня» м. Києва за сприянням Союзу українок творчо втілює ідеї просвітительки в ігровій і театральній діяльності дітей, у співпраці з батьками. За ідеями С. Русової також працюють дошкільні навчальні заклади Харкова, Херсона, Сум, Чернігова, Львова, Тернополя та інших міст України.

У Рівному за концепцією Софії Русової працює дошкільний навчальний заклад № 50 «Яблунька», в якому студенти проходять педагогічну практику.

Для уточнення й розширення знань студентів про використання лінгводидактичної спадщини Софії

Русової у фаховій підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів було проведено презентацію посібників, які втілюють досвід школи – садка Софії Русової.

Одне з практичних занять спецкурсу передбачало моделювання студентами педагогічної ради у формі педагогічного турніру з теми: «Національне виховання дітей на засадах педагогічних ідей Софії Русової».

З метою якісної підготовки до заняття зі студентами була проведена підготовча робота: опрацьовано рекомендовану та самостійно підібрану літературу з теми, оформлено виставку, підготовлено атрибути, дидактичні ігри. Проаналізовано праці С. Русової «Дошкільне виховання», «Теорія і практика дошкільного виховання», «У дитячому садку». Здійснено консультування студентів щодо форми проведення педагогічної ради: розподіл учасників на дві команди, обрання капітанів, обрання емблем, вибір девізів.

Результати дослідження засвідчили позитивну динаміку показників готовності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання лінгводидактичної спадщини Софії Русової у професійній діяльності.

У дослідженні визначено шляхи актуалізації та реалізації лінгводидактичної спадщини Софії Русової в практиці дошкільної освіти: ґрунтовне вивчення методичного доробку вченої щодо навчання дошкільників рідної мови, творче використання принципів, методів і форм навчання рідної мови, що були запропоновані Софією Русовою, розроблення програм і методичних технологій роботи з лінгводидактичною спадщиною вченої.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу: монографія / Ганна Володимирівна Беленька. – К.: Університет, 2011. – 320 с.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання рідної мови: Підручник / За ред. А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К.: Вища шк., 2007. – 542 с.
3. Богуш А. М. Лінгводидактична спадщина С.Ф.Русової у сучасному дошкільному навчальному закладі / А. М. Богуш, Н. В. Маліновська. – Монографія. – Одеса: ПНЦ АПН України – СВД М.П.Черкасов, 2006. – 134 с.
4. Луценко І. О. Підготовка майбутніх вихователів до організації комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку / І. О. Луценко // Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Психологія і педагогіка. – № 10 /СХХVII. – 2014. – С.121-127.
5. Проскура О. В. Повертаємось до джерел: Втілення ідей С.Ф.Русової в практику роботи дошкільних навчальних закладів / О. В. Проскура, О. В. Пшеврацька //Дошкільне виховання. – 1994. – № 7. – С.8.
6. Пшеврацька О. В. Використання ідей С. Ф. Русової в розвитку суспільного дошкільного виховання /О. В. Пшеврацька //Науково-методичний посібник / За ред. В. Г. Слюсаренка, О. В. Проскури. – К.: ІЗМН, 1998. – С.56-61.

Наталія Васильевна Малиновская,
кандидат педагогических наук,
доцент кафедры педагогики и психологии (дошкольной и коррекционной)
имени проф. Пониманской Т.И.,
Ровенский государственный гуманитарный университет,
ул. Степана Бандеры, 12, г. Ровно, Украина

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ С.РУСОВОЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ

Автор статьи выделяет важную составляющую в профессиональной подготовке будущих воспитателей дошкольных учреждений – изучение ими творческого наследия Софии Русовой в контексте модернизации национального образования.

Определены сущность и структура понятия «готовность к творческому использованию лингводидактического наследия Софии Русовой в практике современного дошкольного учреждения».

Обобщены результаты анализа учебных программ с дошкольной педагогики, детской психологии и профессиональных методик. Отмечено недостаточность знаний, которые получают студенты в процессе изучения вышеперечисленных учебных дисциплин в направлении использования лингводидактического наследия Софии Русовой в современной дошкольной практике.

Обращено внимание на тщательное изучение студентами фундаментальных теоретико-методологических проблем языкового образования детей дошкольного возраста, разработанных автором концепций национальной системы образования, национальной школы и национального дошкольного воспитания С.Русовой: соотношение биологического и социального в речевом развитии ребенка; цель, содержание, задачи, средства, формы, методы и приемы обучения детей родной речи в украинском детском саду; определила место украинского фольклора, народных традиций, праздников, лучших художественных произведений украинских писателей в речевом развитии детей.

Важное место в профессиональной подготовке студентов отводится спецкурсу, целью которого является обобщение знаний студентов о лингводидактическом наследии Софии Русовой, путях его использования в современном дошкольном учебном заведении; развитие интереса студентов к методическому наследию прошлого.

Программа спецкурса разработана с учетом принципов профессиональной направленности обучения, научности, систематичности, последовательности, доступности в соответствии с требованиями высшего педагогического образования.

В программе спецкурса предусмотрено использование в работе со студентами современных информационных технологий и методов преподавания, сочетание теоретического и практического материала, создание условий для активной деятельности студентов на занятиях и в процессе индивидуальной работы.

Результаты исследования подтвердили положительную динамику показателей готовности будущих воспитателей дошкольных учреждений к использованию лингводидактического наследия Софии Русовой в профессиональной деятельности.

Обоснованы педагогические условия актуализации и реализации лингводидактического наследия Софии Русовой в подготовке будущих воспитателей дошкольных учреждений: обстоятельное изучение методического наследия ученой относительно обучения дошкольников родному языку, творческое использование принципов, методов и форм обучения родному языку, которые были предложены С.Русовой, разработка программ и методических технологий работы с лингводидактическим наследием ученой.

Ключевые слова: лингводидактическое наследие, концепция языкового образования и речевого развития детей дошкольного возраста.

Malynovska Nataliia Vasylivna,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Pedagogics and Psychology (Preschool and Correctional)
named after Professor Ponimonska T. I.,
Rivne State University of Humanities,
12, Stepan Bandera Street, Rivne, Ukraine

USE OF S. RUSOVA'S DIDACTIC HERITAGE IN PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE EDUCATORS

The author of the article singles out an important component of the future preschool educators' training, their studying of Sofija Rusowa's creative heritage in the context of the national education modernization, to be more precise.

The essence and structure of the notion «readiness for a creative use of Sofija Rusowa's didactic heritage in practice of a modern pre-school institution» have been defined.

The results of the analysis of Preschool Pedagogics and Children's Psychology curricula alongside with professional practices have been summarized. The lack of knowledge received by students in the process of studying the above mentioned disciplines towards the use of Sofija Rusowa's linguistic and didactic heritage in modern pre-school practice has been admitted.

Attention is drawn to students' careful study of the fundamental theoretical and methodological problems of language education of preschool children, elaborated by S. Rusowa, who was the author of concepts of the national education system, national schools and national pre-school education: the ratio of biological and social matters in child's language development; goals, contents, objectives, means, forms, methods and ways of teaching children native language in the Ukrainian kindergartens; place of the Ukrainian folklore, folk traditions, holidays, best artistic works of the Ukrainian writers in children's speech development. An important place in students' training is assigned to the course the purpose of which is to generalize students' knowledge about Sofija Rusowa's linguistic and didactic heritage, ways of its use in modern preschool institutions as well as the development of students' interest to methodological legacy of the past. The use of modern information technologies and teaching methods by students, a combination of theoretical and practical material, creation of conditions for students's active activity in classroom and individual work have been provided in the program of the special course. A special course curriculum has been elaborated taking into account the profession-oriented principles of training, those ones of scientific character, systematic character, consistency and availability in accordance with the requirements of higher pedagogical education.

The results of the investigation confirmed the positive dynamics of indicators showing the future preschool educators' readiness to use Sofija Rusowa's didactic heritage in professional activities.

Pedagogical conditions enabling the actualization and realization of Sofija Rusowa's didactic heritage while training future preschool educators have been substantiated; they are as follows: in-depth study of the scientist's methodical heritage concerning the issues on teaching preschool children their native language, creative use of principles, methods and forms for teaching a native language which was proposed by S. Rusowa, elaboration of the programs and methodological technologies facilitating the work with the scientist's linguistic and didactic legacy.

Key words: linguistic and didactic heritage, the concept of language education and speech development of preschool-aged children.

Подано до редакції: 10.09.2016 р.

Рекомендовано до друку: 24.09.2016 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Бозуш